

Сташко Г. І.,

аспірант кафедри германської і фіно-угорської філології
Київського національного лінгвістичного університету

ЕПІТЕТ ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ПІСЕННОМУ ФОЛЬКЛОРІ

Анотація. У статті подано детальний огляд епітетів в американському пісенному фольклорі та проаналізовано їх вплив на створення жіночих образів.

Ключові слова: пісенний фольклор, гендер, жіночі образи, американська культура, епітет.

Постановка проблеми. Мова фольклору вже давно привернула увагу вчених різних шкіл та напрямів, а результати їх досліджень навіть стали платформою для формування окремої галузі філології, яка виникла на межі фольклору, стилістики та мовознавства, – лінгвофольклористики. Аналізуючи мову фольклору, що реалізується у фольклорних текстах, з позицій цих дисциплін у тісному тандемі дослідники намагаються розшифрувати емоційно-експресивний зміст народного слова.

Відомо, що американський фольклор ввібрав у себе культурну спадщину багатьох етносів у силу різних історичних подій [1, с. 132]. Пісенний напрям є своєрідним «коридором», куди входять найстійкіші елементи, які змішуються з локальними версіями та в результаті являють синергію гармонійно розвиненої народної поезії. З лінгвістичної точки зору фольклорна пісня – це засіб спілкування, спосіб передачі інформації між поколіннями. Американська фольклорна пісня, що є матеріалом нашого дослідження, досить молода за мірками історії, проте має специфічні риси, відмінні від тих культур, що послужили основою [1; 2]. Ці риси доцільно трактувати за допомогою численних лінгвістичних засобів, на які багата англійська мова. Лінгвістично фольклорний пісенний текст розглядають із боку його синтаксичної та лексичної структури, граматичної та структурної організації, семантичних особливостей, тощо. Стилістичні явища є одними з найяскравіших «декодерів» народної творчості. На наш погляд, вони несуть образність із самих людських душ, точно змальовують дійсність та відношення до неї кожної людини окремо та народу в цілому, що робить внесок у культурну ідентичність.

Незважаючи на велику кількість публікацій, аналіз мовної системи фольклору є актуальним, адже фольклорний компонент органічно входить до стилістичної системи літературної мови. Гендерний аспект у фольклорі дає додаткову інформацію про суспільний устрій, жіночі образи в народних піснях, доводять важливість ролі жінки в сім'ї та суспільстві. Ці образи, як і будь-які інші, не є статичними, незмінними, вони – динамічні утворення. Діахронічна модифікація жіночих образів свідчить про серйозні зрушення у свідомості нації, що забезпечує інфінітну **актуальність** теми образності.

Жіночі образи у фольклорі досліджувались як зарубіжними (А. Carila (пісенний фольклор Південної Азії), А.Г. Gold (індійський пісенний фольклор), R.A. Jordan (американські фольклорні тексти), S.J. Kalcik (американські фольклорні тексти), L. Kerschen (американські прислів'я), К.М. McAndrews (американські фольклорні тексти), А. Minks (пісенний фольклор Ніка-

рагу), Ю.Ю. Агрошенко (східнослов'янські казки), С.С. Асірян (американські фольклорні тексти), О.А. Здравомислова (російська казка), Л.К. Ібрагімова (таджицька казка), Р.М. Кавальова (білоруські фольклорні тексти), С.А. Коновалова (російська казка), О.Л. Мадлевская (російський міф), В.І. Палукошка (білоруська пісня), Л.Н. Пушкарьова (російська казка), Ф.М. Селіванов (російські билини), Д.В. Сокаєва (осетинська фольклорна проза), В.А. Суковатая (східнослов'янська казка), Ф.Ф. Фатихова (башкирські фольклорні тексти) та інші), так і українськими науковцями (Ю.В. Абрамова (британські прислів'я), В.С. Аппатова (британська казка), Ю.В. Мануляк (авторський гендер в американській фольклорній пісні), А.С. Птушка (англомовні анекдоти), В.М. Пугач (українські прислів'я та приказки), О.В. Ткачик (англомовний фольклор), та інші). Проте варто зазначити, що лінгвістичні дослідження жіночих образів саме через призму американського пісенного фольклору (М.Е. Brown, С.Р. Farrer, С.С. Асірян, В.А. Дмитренко, Н.І. Панасенко, Л.В. Сазанович, Г.І. Сташко) є нечисленними, зокрема епітет висвітлений фрагментарно та поверхнево (Т.Р. Coffin, G. Seal).

Метою статті є аналіз використання епітета як засобу стилістичної семасіології, його видів, функцій та впливу на створення жіночих образів в американських фольклорних пісенних текстах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поетичний текст зазвичай має велику кількість епітетів, що робить його насиченим образами та цікавим для сприйняття. Для нашого аналізу ми будемо користуватися працями І.Р. Гальперіна [3], В.А. Кухаренко [4], М.М. Лапшиної [5] та О.М. Мороховського [6], щоб отримати оптимальну класифікацію.

Ми розуміємо епітет як художнє означення, що підкреслює характерну рису, визначальну якість явища, предмета, поняття, дії та викликає певне ставлення до нього. Може виступати як емоційно-оціночне або експресивно-образне (метафоричне) означення денотата. Цим епітет відрізняється від звичайного чи логічного означення, яке не має емоційності, оціночності чи образності. Саме образність є тією характеристикою, яка здатна створити той чи інший «малюнок», що в подальшому буде нести певний шифр, зрозумілий одним та загадковий для інших. Найчастіше виражається **прикметником** (*happy smile*), проте інколи також **прислівником** (*to stand undecidedly*), **іменником** (*hair of gold*) або **числівником** (*seventh sense*).

Класифікація епітетів заснована на трьох принципах:

- 1) принцип стосунків між епітетом і словом, до якого він належить;
- 2) структурний принцип;
- 3) семантичний принцип.

За принципом **стосунків** розрізняють *мовні* (language epithets), або *традиційні/постійні/конвенційні/фіксовані епітети* (*true love*), під якими розуміють сталі мовні штампи, які відрізняються простотою, незмінністю та незначним стиліс-

тичним ефектом, і *мовленнєві* (speech epithets), або *оригінальні епітети* (watery eyes), які створюються авторами чи просто мовцями для вирішення певних стилістичних задач, що не мають однозначної трактовки та є насамперед експресивно-образними. Перші характерні для фольклору та лексичних груп, близьких до фольклору.

За **морфологічно-синтаксичним** способом виділяємо такі **структурні моделі** епітетів:

a) *прості* (simple epithets), виражені простими прикметниками (*loud ocean*);

b) *складні* (compound epithets), виражені складними прикметниками (*heart-burning sigh*);

c) *фразові* (phrase epithets) зі структурою словосполучення (*do-it-yourself attitude*);

d) *епітети-речення* (sentence epithets), виражені інтегрованими реченнями (*a «well-that's-the-story-what-are-we-going-to-do-about-it» air*);

e) *інвертовані або зміщені* (reversed epithets), де смисловим центром є ад'юнкт (*a hell of a pretty girl*).

За **семантичним** принципом епітети діляться на дві групи:

1) *асоційовані* (associated epithets), які вказують на такі ознаки предмета, які властиві за самою його природою (*dark forest*);

2) *неасоційовані* (unassociated epithets) характеризують предмет, додаючи йому схожість, яка може бути властивою йому тільки в таких, змальованих у тексті обставинах (*voiceless sands*). Ця схожість може здатися дивною, незвичайною або навіть несподіваною. Аналіз смислового змісту неасоційованих епітетів дозволяє розділити їх на дві великі групи: образні, тобто такі, в основі яких лежить який-небудь зоровий, звуковий, тактильний прикметник, та безобразні.

Для аналізу американських фольклорних пісень із жіночими образами на предмет епітетів до вибірки ввійшли 100 пісень з альманахів [7; 8] та онлайн збірників пісень [9], з яких 80 пісень є народні (традиційні) та 20 авторські. На основі приведених вище класифікацій можна припустити, що фольклорна пісня буде насичена постійними епітетами для підсилення образів, водночас як авторській пісні (яка стала народною внаслідок своєї популярності) будуть більш притаманні оригінальні епітети.

Розглянемо результати дослідження, які свідчать наступне:

1) Кількісно використання постійних простих епітетів у проаналізованих фольклорних піснях переважає використання оригінальних у декілька разів, що притаманно фольклорним текстам [6, с. 178]. Однак при цьому варто відмітити, що така тенденція зберігається як у фольклорних, так і в авторських піснях. Для прикладу візьмемо фольклорну пісню «Cowboy Jack», у якій налічуємо три постійних епітети (*brave heart, true heart, blue sky*) та два оригінальних епітети (*eyes of Heaven's own blue, lonely prairie*) та пісню «Sweet Betsey from Pike» авторства Дж. Стоуна також із трьома постійними простими епітетами (*wide prairie, wide river, starry night*) та двома оригінальними (*Sweet Betsey, strong alkali*). Велика кількість пісень незалежно від авторства мають лише постійні епітети, наприклад «The Colorado Trail» (*dark night, dark sky, lonely night*), «Lily of the West» (*rosy cheeks, ruby lips*), «Enraptured I Gaze» (*sweet voice, soft music*), «Red River Valley» (*sweet smile, sweet hours*), «On Top of Old Smoky» (*true lover, false-hearted lover*) та інші.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що оригінальні епітети допомагають побачити авторське відношення до навколишнього середовища, проте автором може виступати як окрема

людина, так і народ. Більше того, авторські пісні не завжди відрізняються від фольклорних за рахунок стилістично насичених оригінальних епітетів.

2) Продовжуючи тему авторства, важливо сфокусувати увагу на кількості куплетів, що прямо пов'язано з кількістю стилістичних засобів. Є підстави твердити, що авторські пісні мають більше куплетів, які якісно різняться, що відповідно збільшує кількість різних епітетів, які у свою чергу додають барв до палітри образів. Водночас пісні народного авторства збільшують кількість куплетів за допомогою повторів, зокрема паралелізму, що призводить до повтору епітета впродовж пісні. На наш погляд, остання особливість аж ніяк не «обідняє» жіночий образ, а навпаки, підсилює ту чи іншу рису та привертає до неї найбільше уваги. Таким чином, епітети додають образам та пісні в цілому художньої, поетичної яскравості, яка прямопропорційно залежить від їх кількості та якості.

3) У нашому матеріалі 50% пісень епітетів не мають зовсім. Така тенденція зберігається безвідносно авторства: як фольклорні, так і авторські пісні послуговуються іншими стилістичними засобами для створення образів. Із чим це пов'язано? Можемо припустити, що причиною є простота улюблених народом пісень. Обрані для аналізу пісні тягнуть до симпліфікації опису всіх наявних у них образів. Така ж характеристика притаманна самому народові. Крім того, простота може вдало створюватися за допомогою засобів стилістичного синтаксису. Як приклад пропонуємо розглянути пісні «Turkey in the Straw» та «Sea Lion Woman». Обидві пісні багаті на різного виду повтори:

– анафора + епіфора

Sea Lion woman, Sea Lion

She drank coffee, Sea Lion

She drank tea, Sea Lion

And gamble, lie, Sea Lion

– повтор + обрамлення + епіфора

Turkey in the straw,

Hey, hey, hey,

Turkey in the straw,

Hey, hey, hey,

Roll 'em up and twist 'em up

A high tuck a-haw

And hit 'em up a tune called

Turkey in the straw.

Разом з ономапоєю (*hey, hey, hey; ho, ho, ho*) вони створюють ритм та підсилюють чи навіть замінюють риму. Не слід забувати, що в пісні важливе значення також має мелодійний компонент [10]. І дуже часто мелодія несе більше образності та «прикриває» лексично ненасичений або зовсім нейтральний текст, який може здаватися нісенітницею. Текст без мелодії вже на початку пропонує прості й трохи дивні жіночі образи та створює враження ритмічного хаосу, що у свою чергу підкреслює стабільність притаманих рис. На наш погляд, вкраплення епітетів зіпсувало б бачення таких рис, як абсурдність та простота і збагатило б внутрішній жіночий світ героїнь цих пісень, що суперечить розумінню згаданих якостей. Грубо кажучи, простий текст не вимагає аналізу почутого чи прочитаного, а проста та жвава мелодія відрізає цю необхідність взагалі, що в результаті призводить до створення відповідних образів. Часто у фольклорній пісні мелодія нівелює її історію, першопричину виникнення; і сумна пісня набуває популярності як колискова («All the Pretty Little Horses») або пісня про жінку легкої поведінки стає улюбленою ігровою піснею для дітей «Sea Lion Woman». Основною ниточкою є наявність тих чи інших стилістичних засобів, адже далеко не кожен слухач знає вертикальний

контекст. Отже, у такому разі функція збагачення змісту сказаного чи почутого автоматично відключається з відсутністю епітетів, що спрощує саму пісню, образи в ній та навіть призводить до зсуву за принципом узусу. Як правило, така пісня збагачується за рахунок засобів стилістичного синтаксису чи мелодії, що збагачує форму та не призводить до втрати образів.

4) Щодо класифікації епітетів, пов'язаних зі створенням жіночих образів в американських фольклорних піснях, відмітимо такі найчастіше вживані групи незалежно принципу класифікації від найбільш до найменш представлених відповідно:

– епітети, що ґрунтуються на *назвах кольору* чи відтінку (*dark sky, dark eyes, dark night, dark damsel, blue sky, blue mountain, eyes of Heaven's own blue, grey sky, bright eyes, green grave, green valley, silvery moon, silver stream, ruby lips, rosy cheeks* та інші);

– епітети, що ґрунтуються на оціночних прикметниках, які виражають *емоції* (*lonely night, lonely prairie, eyes of ecstasy, careless love, song of hate, bad ends, happy smile, happy hours, sad hour, true love, true eyes, brave heart, loving eyes, merry month of May* та інші);

– епітети, що ґрунтуються на прикметниках, які описують *смак та нюх* (*sweet smile, sweet hours, sweet voice, sweet smell, sweet kiss, Sweet Lilly, Sweet Phyllis, Sweet Biddie Magie, rotten teeth, rotten jail* та інші);

– *оригінальні* епітети (*soft bubbles, haunting eyes, gleaming eyes, sweet chiming, laughing hair, bare life* та інші);

– епітети, що ґрунтуються на прикметниках, які описують *природу та стихії* (*wild ocean, wild eyes, fresh fields, still night, earthly music, strong alkali*, та інші);

– епітети, створені за типом *«іменник+of+іменник»* (*eyes of Heaven's own blue, eyes of ecstasy, song of hate, hair of gold* та інші);

– епітети, створені за допомогою *інверсії* (*Katie Cruel, damsel dark* та інші).

Перераховані вище епітети не завжди описують жіночий образ прямо, за винятком таких, що характеризують частини тіла чи саму жінку, проте надають додаткову інформацію про почуття до цієї жінки чи атмосферу, яка посприяла цим почуттям, підсилила їх чи послужила контрастом. Беручи до уваги зазначене спостереження, можемо констатувати факт, що прикметники кольору та прикметник смаку *sweet* більш точно описують жіночий образ, тоді як прикметники емоцій вдало передають почуття до неї. Останні дві групи епітетів «іменник+of+іменник» та такі, що мають елементи інверсії, є найяскравішими та найбагатшими на кількість деталей, що виникають під час створення жіночого образу в уяві, будучи при цьому лаконічними. Схожий характер носять епітети, що мають прикметник та іменник, які описують зовнішність, проте не в класичному порядку (*curly eyes*) та всі без винятку оригінальні епітети.

На основі цього ми переконаємось, що епітет допомагає слову набути нового значення або смислового відтінку, підкреслює характерну рису жінки, визначальну якість певного образу або явища, яке вказує на її подібність чи відмінність від цього явища. Крім того, оригінальні епітети збагачують пісню та образи в ній новим емоційним сенсом, що є особливо доцільним для створення саме жіночих образів, адже жінка, як правило, емоційна за своєю природою та вимагає до себе насамперед ставлення з проявом емоцій.

5) Описуючи жінку, доречно користуватись епітетами, які змальовують її красу, що й підтвердили результати нашого дослідження. У створенні жіночих образів найчастіше вживаються епітети, пов'язані із частинами тіла (*ruby lips, hair of gold, rosy cheeks, curly eyes, laughing hair* та інші).

З описаного вище видно, що однією з яскравих функцій епітета є виділення характерної риси чи якості предмету, явища, підкреслення індивідуальних ознак людини. Оскільки в пісні потрібно описати не лише образи, а й сюжет та мораль, епітети більш влучно виконують це завдання ніж прості означення. Зокрема, надаючи опис тілесної краси, епітет може нести також почуттєву характеристику.

6) Незначний відсоток епітетів (*rotten teeth, false-hearted lover, bad ends, rotten jail*), які дають негативний відтінок, свідчить про особливість жінки в американському суспільстві, приязне ставлення протилежної статі до неї та визнання жінки повноправним членом суспільства. Детальний розгляд пісень із такими епітетами показав, що останні здебільшого належать до опису чоловічих образів і прямо чи опосередковано відіграють контрастивну функцію та іноді додають жалю чи співчуття жіночим образам. Точніше кажучи, негативні образи зазвичай описуються епітетами непрямо, а позитивні мають здебільшого логічну пряму характеристику.

Висновки. Американський народно-пісенний фольклор розкриває палітру жіночих образів, сформованих за допомогою засобів стилістичної семасіології та епітета зокрема. Прості епітети більш характерні для пісенного фольклору, проте вдалі вкраплення оригінальних епітетів допомагають побачити особливе відношення до жінки, підкреслюють виразність та насиченість жіночих образів в американських фольклорних піснях. Відсутність епітетів не зменшує яскравого опису жінки, часто ця функція переноситься на інші стилістичні засоби та музику.

Підбиваючи підсумки, важко не погодитись, що народ протягом багатовікової практики створив таку систему художніх засобів у фольклорі, за допомогою яких створення художнього образу відбувається найкоротшим шляхом. Тому використання епітетів є «ключем», що відомий широкому загалу та описує образ лаконічно та яскраво.

Перспективи подальших пошуків у цьому науковому напрямі вбачаємо в поглибленому аналізі зв'язку епітета з іншими стилістичними засобами створення жіночих образів в американських фольклорних піснях.

Література:

1. Сташко Г.И. Особенности американской фольклорной песни / Г.И. Сташко // Научный результат. Серия «Вопросы теоретической и прикладной лингвистики». – 2014. – Т. 1. – № 2 (2). – С. 131–136.
2. Stashko H.I. Different approaches to the classification of American folk songs / H.I. Stashko // Austrian Journal of Humanities and Social Sciences. – 2014. – № 5 (9–10). – P. 56–59.
3. Galperin I.R. Stylistics / I.R. Galperin. – М. : Librokom, 2010. – 5th edition. – 336 p.
4. Кухаренко В.А. Практикум з стилістики англійської мови : [підручник] / В.А. Кухаренко. – Вінниця : Нова Книга, 2003. – 160 с.
5. Лапшина М.Н. Стилистика современного английского языка / М.Н. Лапшина. – М. : Академия, 2013. – 272 с.
6. Стилистика английского языка : [учеб. пособие] / А.Н. Мороховский, О.П. Воробьева, Н.И. Лихошерст, З.В. Тимошенко. – К. : Высш. шк., 1991. – 272 с.
7. Raph Th. The American Song Treasury. 100 Favorites / Th. Raph. – New York : Dover Publications, 1986. – 406 p.
8. Appleby A. America's All-Time Favorite Songs / A. Appleby, J. Stone. – New York ; London ; Sydney : Amsco Publications, 1991. – 398 p.
9. Kodaly Center. The American Folk Song Collection [Electronic Resource]. – Mode of Access : <http://kodaly.hnu.edu/collection.cfm>.
10. Panasenko N.I. Melodic Component as the Means of Expressing Emotions and Feelings in Ukrainian and American Folk Love Songs / N.I. Panasenko // International Journal of Arts and Commerce. – UK : Centre for Enhancing Knowledge. – 2013. – Vol. 2. – № 7. – P. 142–154.

Сташко Г. И. Эпитет как средство создания женских образов в американском песенном фольклоре

Аннотация. В статье представлен детальный обзор эпитетов в американском песенном фольклоре и проанализировано их влияние на создание женских образов.

Ключевые слова: песенный фольклор, гендер, женские образы, американская культура, эпитет.

Stashko H. Epithet as a means of creating female images in American song folklore

Summary. The article focuses on the detailed review of epithet usage in American song folklore and analysis of its influence on creation of female images.

Key words: song folklore, gender, female images, American culture, epithet.